THE JUST CITY INDEX

DE JUST CITY INDEX BESTAAT UIT TWAALF UNIVERSELE WAARDEN EN VIJFTIG INDICATOREN DIE DEZE WAARDEN BESCHRIJVEN.

WELVAART

GEZONDHEID Een staat van lichamelijk, mentaal en sociaal welbevinden dat het uitblijven van ziekte of zwakte bevordert. **Ontwerpen voor gezondheid** onderzoekt in hoeverre de openbare ruimte een positieve invloed heeft op de volksgezondheid. Dit wordt zichtbaar in de mate waarin:

- Mensen geprikkeld worden om te bewegen;
- Er mogelijkheden zijn om je te vermaken en ontspannen;
- Er genoeg groen in de openbare ruimte is;
- De openbare ruimte veilig is en/of voelt;
- Bewoners graag buiten komen, betrokken raken in hun buurt en verbindingen maken met andere bewoners;

Daarnaast meet **ontwerpen voor gezondheid** ook of gebouwen en woningen van binnen van een goede kwaliteit zijn zodat mensen gezonder en gelukkiger worden. Dit is zichtbaar in de mate waarin er sprake is van:

- Een goede luchtkwaliteit;
- Genoeg licht;
- Genoeg ventilatie;
- Weinig geluidsoverlast van buiten, van de buren of van installaties;
- Een goede temperatuurregeling. Dit is belangrijk zodat mensen zo goed en fijn mogelijk functioneren en presteren, zowel privé als op het werk of op school.

Bron:https://www.gezondeleefomgeving.nl/gezondontwerp/openbare-ruimte; https://www.gezondeleefomgeving.nl/planfasen

VOORSPOED Succesvol zijn en opbloeien op sociaal, economisch, maatschappelijk, cultureel en gezondheidsgebied. **Ontwerpen voor voorspoed** meet de mate waarin het ontwerp een buurt kan laten bloeien. Hierbij wordt gekeken naar of er genoeg voorzieningen en allerlei soorten bedrijven en organisaties zijn voor bewoners om gebruik van te maken en om verbinding met elkaar te vinden. Er wordt dan bijvoorbeeld gekeken of er:

- Ruimte is voor verschillende type werkzaamheden en ideeën;
- Genoeg verschillende kennisinstellingen (zoals universiteiten en hogescholen) zijn waarmee er kan worden samengewerkt bij het maken van de stad/buurt;
- Genoeg werkgelegenheid is en er verschillende soorten (kennis)banen te vinden zijn;
- Betaalbare ruimte is voor sociaal, circulair[1] en cultureel ondernemers, zodat zij (duurzame) maatschappelijke meerwaarde kunnen creëren;
- Genoeg verschillende voorzieningen zijn (sociaal, maatschappelijk, cultureel, gezondheid);
- Genoeg verschillende soorten woningen zijn, voor verschillende doelgroepen (starters, doorstromers, sociale huur, huur en koopwoningen voor middensegment, vrije sector).

1 Zie definities

>

BESCHERMING Worden beschermd tegen schade of verlies in sociale of ruimtelijke omstandigheden.
Bij het ontwerpen voor bescherming wordt onderzocht:

- In hoeverre gebruikers van de openbare ruimte zich vrij kunnen bewegen zonder angst voor of blootstelling aan bedreigingen en criminaliteit;
- In hoeverre gedrag dat hinder, overlast of gevoelens van onbehagen bij medeburgers veroorzaakt wordt bemoeilijkt;
- De mate waarin de beleving en de behoefte van alle groepen en typen gebruikers zijn meegenomen bij het ontwerp van de openbare ruimte.

Bron: https://www.omgevingspsycholoog.nl/sociaal-veilig-ontwerpen/
Een duidelijk voorbeeld van wanneer er bepaalde groepen zijn vergeten in het ontwerp van openbare ruimte zijn hangjongeren die speeltuinen gebruiken. Dat wordt door anderen vaak als overlast ervaren, maar het laat zien dat er eigenlijk een plek voor deze specifieke groep ontbreekt.[2]

GEBORGENHEID Een omgeving waarin lichamelijke en emotionele kwetsbaarheid tot een minimum worden beperkt.
VEILIGHEID Sociale en ruimtelijke voorwaardes scheppen die helpen gevaar en uitsluiting tegen te gaan. De manier waarop de openbare ruimte is ingericht kan bij mensen het gevoel van veiligheid en bereidheid om een ruimte te gebruiken direct beïnvloeden.
Ontwerpen voor (sociale) veiligheid meet de mate waarin de openbare ruimte:

- De gelegenheid biedt om:
  - Elkaar te ontmoeten;
  - Controle te kunnen uitoefenen;
- Verschillende type gebruikers op verschillende manieren gebruik te laten maken van de ruimte;
- Qua grootte, schaal en aanbod een aanvulling vormt op bestaande openbare ruimtes en activiteiten;
- Aantrekkelijk is: voorziet in recreatieve activiteiten en voorzieningen zoals zitplaatsen, water- en drinkfonteinen en openbare toiletten;
- Toegankelijk is: zorgt dat er geen afgelegen ingangen van ruimtes, zoals parkeerterreinen, zijn zonder dat er enige vorm van controle plaatsvindt.
- Voorziet in *risico-verlagende ingrepen* zoals:
  - Goede verlichting;
  - Duidelijke en overzichtelijke indeling;
  - Het afscheiden van plekken om ongelukken, gevaar of geluidsoverlast te voorkomen;
  - Goed zicht;
  - Goede toegang tot hulp;
  - Plekken waar verkeerd gebruik niet kan worden verborgen;
  - Goed onderhoud;
  - Sociale controle waardoor de kans op vandalisme laag is;
  - Aanwezigheid van “ongewenste” gebruikers ontmoedigen door te zorgen dat er voor iedereen passende openbare ruimtes zijn
  - Openingen tussen struiken en boomtoppen om duidelijk zicht mogelijk te maken.

Bronnen: http://www.aucklanddesignmanual.co.nz/design-subjects/design-safety/designingforsafety/guidance/safetydesignsummarybysitetype/publicspaces;https://tbiveilig.nl/toolbox/veiligheid-in-het-ontwerp/sociale-veiligheid;
https://www.pps.org/article/what-role-can-design-play-in-creating-safer-parks

ACCEPTATIE

ERBIJ HOREN Zich in een omgeving geaccepteerd en comfortabel voelen ongeacht leeftijd, geslacht, gender, kleur, seksuele voorkeur, fysieke staat en/of inkomen.
Bij het **ontwerpen voor (het vergroten van het gevoel van) erbij horen** wordt bekeken in welke mate de openbare ruimte:

- Het gevoel van acceptatie en gevoelens van veiligheid verbetert bij de gebruikers (ongeacht hun verschillen);
- Verschillende typen gebruikers uitnodigt om er te zijn.

EMPATHIE Het vermogen om het gevoel en zienswijze van een ander te herkennen en te begrijpen.
INCLUSIE De acceptatie van verschillen en het doel om verschillende meningen, houdingen en verschillend gedrag een plek te geven.
Bij **ontwerpen voor inclusie** wordt bekeken:

- In hoeverre er bij het ontwerpen verschillende perspectieven worden meegenomen en verschillen worden geaccepteerd;
- In welke mate verschillende typen mensen (met verschillende opleidingen, gezondheid, genders, culturele achtergronden en sociaal-economische statussen), een plek hebben in het ontwerpproces;
- In hoeverre ruimtes integratie, gemeenschapszin en veiligheid kunnen verzorgen.

VERZOENING Het vinden van een manier om twee verschillende ideeën, feiten of zienswijzen naast elkaar te kunnen laten bestaan of beiden voor waar aan te kunnen nemen.
RESPECT Een wederzijdse waardering van de verschillende meningen, gedragingen en culturele uitingen die mensen brengen.
TOLERANTIE De acceptatie van verschillen.
VERTROUWEN Het versterken van het vertrouwen tussen mensen en instituties door het zichtbaar nakomen van beloftes.

ASPIRATIE

CREATIEVE INNOVATIE Stimuleren van het vinden van nieuwe en originele oplossingen voor problemen die het gebruik van de publieke ruimte verbeteren.
Creatieve innovatie van het ontwerp wordt zichtbaar in de mate waarin de publieke ruimte unieke en creatieve manieren biedt om plekken op verschillende manieren en door verschillende mensen actief te laten gebruiken. (Plekken waar dit het geval is worden ook wel ‘actieve open spaces’ genoemd.)
GENOT Het creëren van plekken, ruimtes en processen die geluk en vreugde brengen.
Genot in het ontwerp van de openbare ruimte is meetbaar door te kijken naar of plekken de mogelijkheid bieden om vreugde te beleven en/of aangename zintuiglijke ervaringen te hebben.
GELUK Een staat van welbevinden die vreugde, tevredenheid en/of gemak tot stand brengt.
HOOP De mogelijkheid om een verlangen, aspiratie, positieve uitkomst of staat van geluk tot stand te brengen.
INSPIRATIE Het resultaat van creatief denken en samenwerking dat de potentie heeft om nieuwe en innovatieve oplossingen te bieden.

2 Childress, 2004.

KEUZE

KEUZE De mogelijkheid - voor welke community dan ook - om keuzes te maken uit een verscheidenheid aan opties, bijvoorbeeld bij programma's, beslissingen, voorzieningen en plekken.
Keuze in het ontwerp is meetbaar door te kijken naar of een publieke ruimte verschillende opties biedt voor hoe die gebruikt kan worden en of die kan worden omgebouwd voor verschillende activiteiten.
DIVERSITEIT Een toestand waarin bewust gekozen is voor een gemengde populatie en een mix van verschillende instituties en culturele normen.
Ontwerpen voor diversiteit meet of de openbare ruimte een keuze aan activiteiten en programma-opties biedt die een afspiegeling zijn van de culturen in de buurt en/of van de gebruikers. Het meet ook of het plein een diverse populatie van gebruikers aantrekt.
SPONTANITEIT De potentie om het ongeplande toe te staan, waarbij mensen alleen of als groep vrij zijn om activiteiten te organiseren of een proces te beïnvloeden.

DEMOCRATIE

DEBAT Het accepteren en zorgen dat discussie tussen verschillende stemmen mogelijk is. Zo wordt gezorgd dat besluitvorming zo inclusief mogelijk is.
CONFLICT De acceptatie van onenigheid of tegenstand bij het nastreven van veranderingen of verbeteringen.
PROTEST Het publiekelijk kunnen protesteren of demonstreren.
STAKEHOLDERSCHAP De (georganiseerde) bewoner is als volwaardig partner/stakeholder erkend en werkt in die rol (co- creatief) mee aan gebiedsontwikkeling.
INBRENG/STEM Zorgen dat de ideeën van verschillende mensen met verschillende zienswijzen en culturele achtergronden worden verwoord en deel uitmaken van besluitvorming.

BETROKKENHEID

COMMUNITY/GEMEENSCHAP Een groep van individuen of collectieven met gedeelde of gemeenschappelijke belangen.
Ontwerpen voor de gemeenschap meet in hoeverre en in welke mate:

- Het ontwerp tot stand is gekomen samen met de bewoners;
- De bewoners uit de buurt en de buurten eromheen zich betrokken en verbonden zullen voelen met het nieuwe ontwerp en de gevolgen ervan;
- Er bij het creëren van een nieuwe buurt, inwoners van nabijgelegen buurten worden betrokken;
- Er bij het creëren van een nieuwe buurt, woningzoekende bewoners van nabijgelegen buurten voorrang krijgen bij het toewijzen van (betaalbare huur) woningen;
- De openbare ruimte mensen die er naartoe verhuizen het gevoel geeft dat ze een nieuw thuis en nieuwe gemeenschap krijgen waarmee ze in verbinding kunnen komen;
- Er aantrekkelijke gemeenschappelijke ruimtes zijn waar iedereen zich thuis kan voelen;
- Er betaalbare voorzieningen zijn die in het geval van nieuwe wijken ook toegankelijk zijn voor bewoners en sociaal ondernemers uit de (naburige) buurt;
- Er betaalbare woningen zijn die in het geval van nieuwe wijken ook toegankelijk zijn voor bewoners uit de (naburige) buurt;
- Ervoor is gezorgd dat mensen zo makkelijk mogelijk verbinding met elkaar kunnen maken;
- De ruimtelijke infrastructuur uitnodigt om er actief in te bewegen en er comfortabel te zijn.

COÖPERATIE Het proces waarbij individuen of collectieven samenwerken om iets te bereiken.
PARTICIPATIE Accepteren dat verschillende mensen en gemeenschappen actief meedoen met en beslissen over zaken die van invloed zijn op het sociaal en ruimtelijk welbevinden.
Participatie bij het ontwerp meet:

- Hoe en hoe vaak mensen gebruik maken van de publieke ruimte;
- Of bewoners betrokken zijn bij het ontwerp, de programmering, beheer en onderhoud van de publieke ruimte.

SAAMHORIGHEID Een gevoel van solidariteit tussen bewoners.

EERLIJKHEID

GELIJKWAARDIGHEID Het op gelijke of gelijkwaardige manier verdelen van middelen, status, rechten, macht en voorzieningen.
Gelijkwaardigheid bij het ontwerpen van de publieke ruimte kijkt (ter vergelijking) naar:

- Hoe middelen verdeeld worden in andere vergelijkbare buurten in de stad;
- Hoeveel (sociale, economische, financiële en duurzame) investeringen er in de openbare ruimte worden gedaan in vergelijkbare buurten in de stad;
- Wat voor status (van leven, wonen en ondernemen) vergelijkbare publieke ruimten zoals pleinen en straten hebben in vergelijkbare buurten in de stad[3];
- De rechten en de macht die verschillende typen stakeholders (ook bewoners) in het ontwerpproces hebben in vergelijkbare buurten in de stad.

GELIJKHEID Goederen en diensten zo verdelen dat het grootst mogelijke voordeel voor de gemeenschap/buurt wordt behaald.
Gelijkheid bij het ontwerpen van de publieke ruimte kan je meten door te kijken naar hoeveel algemene ruimtes en budgetten er voor de buurt beschikbaar zijn in vergelijking met andere buurten
VERDIENSTE Een proces, resultaat of kenmerk van de buurt dat van waarde is.
TRANSPARANTIE Open zijn over regels, rechten en procedures door het delen van informatie.

IDENTITEIT

AUTHENTICITEIT Fysieke en sociale eigenschappen die kenmerkend zijn voor een specifieke plek of cultuur.
Ontwerpen vanuit het oogpunt van authenticiteit kan worden gedaan door te zorgen dat de publieke ruimte past bij het lokale karakter van de buurt.
SCHOONHEID Iedereen heeft recht op een goed ontworpen en kwalitatieve leefomgeving.

3 Denk bij status aan een hogere verblijfskwaliteit (van wonen en leven) of kwaliteit en kansen voor ondernemers in en rondom bepaalde straten en pleinen. Dit soort plekken bieden meer groeikansen voor (kleine en lokale) ondernemers en ook voor een sterke wijkeconomie (zie de verklarende woordenlijst).

Ontwerpen vanuit het oogpunt van schoonheid kan worden gemeten door te kijken naar in hoeverre de publieke ruimte de fysieke aantrekkelijkheid van de buurt verhoogt.

KARAKTER Het naar voren brengen van de opvallende kwaliteiten van een plaats.

TROTS Goede gevoelens en zelfverzekerdheid over een handeling, een plaats of een relatie.

SPIRITUALITEIT De aanwezigheid van plaatsen en opvattingen die religieuze expressie en geloofspraktisering ondersteunen.

VITALITEIT Een energieke, geïntegreerde gemeenschap/buurt waar verschillende mensen, functies, plekken en gebouwen dicht bij elkaar bestaan. Door culturele en economische betrokkenheid ontstaan er voor bewoners meer kansen. Er is ook ruimte voor bezinning en experiment.

Bij het ontwerpen van een vitale stad/buurt wordt gekeken in welke mate:

- Sociaal contact en ontmoetingen tussen verschillende bewoners en groepen gebruikers van de openbare ruimte mogelijk wordt gemaakt;
- Het mogelijk of makkelijker wordt gemaakt dat mensen als groep samen de 'eigenaar' kunnen zijn van plekken of ruimtes, bijvoorbeeld om er samen te werken, sporten, klussen en/of koken;
- Er wordt gezorgd dat er in de buurt geen zaken zijn die delen ervan kunnen afscheiden, zoals sporen, bruggen of kades. Hierdoor kan de buurt namelijk uit elkaar vallen of kunnen sommige delen van de buurt zich (onnodig) geïsoleerd voelen.

Bron :https://vastgoedjournaal.nl/news/8708/vitale-steden-duurzaam-vastgoed; Ir. De Bois P.G. De Stad, duurzaam vitaal, Meervoudig Intensief (duurzaam) Ruimtegebruik voor stedelijke vitaliteit, HVA, openbare les 15 juni 2011.

MOBILITEIT

TOEGANG De mate waarin er in de omgeving op handige wijze toegang is tot basisbehoeften.

Ontwerpen voor toegang is meetbaar in de mate waarin de openbare ruimte gemakkelijk en veilig kan worden betreden zonder fysieke hinder of beperkende regelgeving.

CONNECTIVITEIT De fysieke of sociale netwerken die mensen en plaatsen bij elkaar brengen waardoor contact ontstaat en kansen ontstaan die nodig zijn voor sociaal welbevinden.

Ontwerpen voor connectiviteit is meetbaar door te kijken of de openbare ruimte voldoende is verbonden met verschillende vervoersmogelijkheden en voorzieningen, en te kijken naar hoeveel gebruikers van het plein zich verbonden voelen met elkaar, met elkaar uitwisselen en/of relaties met elkaar aangaan.

MACHT

VERANTWOORDING De acceptatie van verantwoordelijkheid door individuele mensen of collectieven om bij te dragen aan rechtvaardigheid.

DAADKRACHT Het mogelijk maken dat individuen en groepen namens hun eigen belangen kunnen handelen.

EMPOWERMENT Het geven van formeel gezag of macht aan een persoon of collectief door actie of invloed te bevorderen.

REPRESENTATIE De mate waarin een gemeenschap haar verlangens en diversiteit vertegenwoordigd ziet in het besluitvormingsproces.

VEERKRACHT

AANPASSINGSVERMOGEN De mogelijkheid om te veranderen.

Bij het **ontwerpen voor aanpassingsvermogen** wordt onderzocht in hoeverre:

- De stad/buurt de mogelijkheid heeft en plekken biedt om de steeds veranderende behoeftes en activiteiten van mensen en groepen te huisvesten;
- Het voor gebruikers duidelijk en zichtbaar is hoe een plek kan worden aangepast en de verschillende opties natuurlijk of makkelijk voor hen aanvoelen.

Bron :https://vastgoedjournaal.nl/news/8708/vitale-steden-duurzaam-vastgoed

LEVENSDUUR Sociale en fysieke systemen voor een lange tijd in een goede staat behouden.

Bij het **ontwerpen voor levensduur** van de openbare ruimte is toekomstbestendigheid belangrijk.

Ontwerpprincipes die kunnen helpen bij het vormgeven van een toekomstbestendige openbare ruimte zijn:

- **Integraal:** De openbare ruimte is klimaatbestendig en ook senior-, jeugd-proof, etc.;
- **Flexibel en aanpasbaar:** De openbare ruimte is flexibel en aanpasbaar en kan meegroeien met veranderende wensen en behoeftes. Als bij het ontwerp van de openbare ruimte rekening wordt gehouden met de veranderlijkheid op relatief korte termijn, kunnen andere keuzes worden gemaakt: geen inrichting voor de eeuwigheid. Denk aan speelplekken die makkelijker mee kunnen groeien met opgroeiende kinderen;
- **Verplaatsbaar:** Objecten zijn in zekere mate verplaatsbaar zodat deze relatief gemakkelijk op andere plekken in te zetten zijn wanneer trends en ontwikkelingen daarom vragen;
- **Multifunctioneel:** De openbare ruimte en objecten zijn multifunctioneel zodat meerdere functies op dezelfde vierkante meter een plek krijgen. Denk aan lantaarnpalen als oplaadpunt voor elektrische auto's, maar ook aan multifunctionele sportvoorzieningen op het dak van bijvoorbeeld een supermarkt (zie Haarlem Schalwijk : DAK https://youtu.be/THbCAfqwhgo) ;
- **Hergebruik:** Elementen en objecten kunnen elders worden hergebruikt of nieuwe functies krijgen;
- **Contextgericht:** Bij (her)inrichting wordt rekening gehouden met de (potentiële) kwaliteit van een plek en het (gewenste) gebruik. Gebruikers worden in het ontwerpproces betrokken;
- **Blanco canvas**: Laat 'gaten' in het ontwerp van de openbare ruimte en nodig mensen uit er zelf invulling aan te geven.

Bron: F. Liebrand et.al., Verkenning Toekomstbestendige openbare ruimte, Kennisplatform CROW, 2016.

DUURZAAMHEID Het voorkomen van handelen op een manier die schadelijk is voor het sociale en fysieke welbevinden of het aantasten van (natuurlijke) bronnen. Op lange termijn is het doel het vinden van een balans tussen het sociale en het ruimtelijke.

Duurzaamheid in het ontwerp kan worden gemeten door te kijken naar of deze zes duurzaamheidspijlers zijn meegenomen bij het ontwerpen van de openbare ruimte

- **CO2:** het beperken van de CO2 uitstoot door middel energiebesparing, lokale energieopwekking en het gebruik van groene energie.
- **Materiaal:** materiaalgebruik beperken door recycling, efficiënt ontwerpen en milieuvriendelijke alternatieven.

- **Bodem, Water & Lucht:** het verbeteren van de lucht, bodem en waterkwaliteit en het voorkomen van watertekort en wateroverlast.
  - **Ecologie:** het verbeteren van de biodiversiteit en ecologische structuren.
  - **Mens:** het verbeteren van de capaciteit om te voorzien in menselijke behoeften, zoals werkgelegenheid, gezondheid, veiligheid en vrijheid.
  - **Profijt:** winst of langetermijn geldbesparing.

Bron: D. Huitema, Masterscriptie; Duurzaamheid in de openbare ruimte: 'Een kwantitatief onderzoek naar duurzaamheid bij openbare ruimte afdelingen van de gemeente Arnhem en andere gemeenten", Radboud Universiteit Nijmegen, 2016.

RECHTEN

VRIJHEID De mogelijkheid om te handelen of vrijuit te spreken zonder dreiging of externe beperkingen
KENNIS De mogelijkheid om informatie in te winnen of bewustzijn te creëren via educatie en/of ervaring.
EIGENAARSCHAP De mogelijkheid voor mensen uit de community om eigenaar te zijn van bezit en/of deel te hebben aan het proces en de uitkomst (stakeholders zijn) *(tijdens de sessies mogelijk onder te brengen bij: democratie)*
Eigenaarschap is meetbaar in de mate waarin het **ontwerp** van de publieke ruimte, mensen ervan overtuigt dat de ruimte bij hun buurt hoort en in de mate waarin individueel rentmeesterschap wordt bevorderd voor de activiteiten en het onderhoud van de ruimte.

Verklarende woordenlijst:

Openbare/publieke ruimte: Het geheel van alle voor publiek vrij toegankelijke ruimtes zoals straten, pleinen, parken, parkeerplaatsen, winkelcentra en sportvelden.
Circulair ondernemen: Circulair ondernemen is ondernemen op een manier die het hergebruik van producten en grondstoffen maximaliseert en hun waardeverlies minimaliseert. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat bedrijven bij ontwerp en materiaalkeuze al nadenken over het hergebruik van (delen van) hun producten. Misschien kunnen ze deze weer als volwaardig product op de markt brengen. Of misschien als onderdeel van – of grondstof voor – een ander product. Deze nieuwe manier van werken en denken heeft minder impact op het milieu en stopt de grootschalige kapitaalvernietiging. Ook biedt het veel ondernemerskansen. www.circulairondernemen.nl
Wjkeconomie: is een onderdeel van de stedelijke economie en bestaat uit de kleinschalige economische bedrijvigheid die plaats heeft in een wijk. Denk bijvoorbeeld aan winkels (detailhandel), (thuiswerkende) zelfstandigen en sociaal, cultureel en creatief ondernemers. Er is vandaag de dag steeds meer aandacht voor de wijkeconomie, omdat men het belangrijk vindt dat een wijk en haar bewoners zoveel mogelijk uit zichzelf halen. Of dit gebeurt kan je terugzien in de economische vitaliteit en de leefbaarheid van een wijk.